

ІНФОРМАЦІЙНА АГРЕСІЯ

В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

КУРИЛО В. С.,
САВЧЕНКО С. В.

УДК 007:316.485.26(477.52/.6)

XXI СТОЛІТТЯ – епоха постіндустріального, тобто інформаційного суспільства. Людина живе в потоці інформації, продукує й використовує різні інформаційні технології, що робить її все більш залежною від них. Усе частіше інформаційні технології використовуються для маніпулювання масовою свідомістю, впливу та управління людьми. Яскравим прикладом такого маніпулювання стала інформаційна агресія Росії проти України, а її результатом – анексія Криму та втрата контролю над частиною території сходу України.

Метою статті стало розкриття сутності і прийомів інформаційної агресії Росії проти України в контексті гібридної війни на Донбасі.

Розкриваючи мету статті, ми намагалися відповісти на питання: що таке гібридна війна і яке місце в ній відведено інформаційній агресії; якими прийомами психологічного впливу на людину користується ворог, здійснюючи інформаційну агресію й перетворюючи її на жертву; що можна протиставити інформаційній агресії та сформуванню в людей „імунітет” щодо брудних інформаційних атак.

Джерельною базою для розкриття

мети статті стали наукові праці з проблеми гібридної війни, зокрема її інформаційного складника (І. Воробйова [1], В. Горбулін [3], К. Гринько [4], А. Дубина [5], В. Панченко [10], В. Петрик [11; 12], С. Савченко [13], В. Толубко [15], В. Третьякова [16], П. Шевчук [18] та ін.); власні наукові доробки щодо механізмів впливу та деформації особистості в умовах гібридної війни (В. Курило [6], С. Савченко [13]); міждисциплінарне дослідження гібридної війни на сході України колективу науковців Луганського національного університету імені Тараса Шевченка за редакцією авторів статті [2].

За думкою вчених, гібридна війна – це війна із поєднанням принципово різних типів і способів ведення війни, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей. Типовими компонентами гібридної війни є застосування:

– класичних прийомів ведення війни з використанням збройних сил, військової техніки та ін.;

– нерегулярних збройних формувань – так званих повстанців, терористів, ополченців, бойовиків, „зелених чоловічків”, партизан та ін.;

– інформаційної пропаганди [7, с. 43–51].

При цьому країна-агресор залишається публічно непричетною до розв'язаного конфлікту.

Гібридна війна – це тип конфлікту кінця ХХ – початку ХХІ століття. Вона починається задовго до власне бойових дій. Спочатку її „сіють” у душах та головах людей за допомогою агресивного й неперервного потоку інформації. Метою такої війни є не завоювання чи втримання території, а хаос, неперервний конфлікт і постійне генерування провокацій і постановочних для зомбі-ЗМІ військових подій.

Як зазначено вище, невід'ємним й основним складником гібридної війни є війна інформаційна, а точніше, інформаційна агресія.

Саме під час інформаційної агресії відбувається побудова альтернативної (зомбі-) реальності, усередині якої стає можливим перетворення свого співвітчизника (колеги, друга, навіть члена сім'ї) на ворога, „карателя”, нелюда, якого треба фізично знищити.

Глибинною сутністю інформаційної агресії є ідентоцид, тобто знищення та доведення національної – державної – громадянської ідентичності країни-суперника до такого стану, коли про нього можна сказати одне – ворог; переконання частини народу країни, а в ідеалі й частини народу супротивника в злих намірах іншої частини щодо своїх.

Проте не все населення стає жертвою ідентоциду. Маніпуляція реаліями в інформаційній війні відбувається так, що в неї попадають лише ті, що вписуються в зомбі-реальність [1; 3; 4; 6; 9; 16; 17].

У подальшому викладі матеріалу статті будемо використовувати поняття „інформаційна агресія”, „інформаційна війна”, „інформаційна пропаганда” як синонімічні.

Події, що відбуваються на Донбасі з 2014 року й до теперішнього часу, повільно, але неухильно починають набувати особливостей затяжного військово-стратегічного, політико-економічного, етносоціального

конфлікту; здобувають масштабу міжнародного історичного значення. До них уже не можна підходити з оцінками, властивими короткочасним, швидкоплинним явищам, зумовленими збігом низки випадкових обставин. Усе більше дослідників переконуються в необхідності розкрити причини того, що сталося, виявити й дослідити глибинні закономірності, причинно-наслідкові зв'язки, механізми реалізації сепаратистських ідей. Одним з таких завдань, що мають міждисциплінарний характер, і є завдання дослідження ролі й особливостей сучасної інформаційної та пропагандистської війни, розгорнутої Росією у виправдання й прикриття своєї агресії проти України. Для гуманітарних галузей знань це є вкрай важливим, оскільки саме цей вид війни деструктивно впливає на інтелект, психіку, емоційну сферу покоління юних українців, частина з яких уже перебуває під впливом руйнівної сили російської пропаганди.

У зв'язку з цим не зайвим буде згадати, що використання руйнівних пропагандистських технологій завжди передбачало, а згодом супроводжувало агресивні дії проти супротивника. Достатньо згадати найсильніші пропагандистські машини провідних тоталітарних режимів ХХ століття – СРСР та гітлерівської Німеччини. Здавалося б, з їхнім зникненням з історичної арени потреба в найбільш деструктивних, антигуманних методах і прийомах впливу на свідомість та поведінку людини зникла, але події в Україні показали зворотнє. Російські засоби масової інформації стали гідними наступниками сталінсько-геббельсівської пропагандистської машини. Більше того, нові інформаційні можливості дали сплеск розвитку пропаганди, оскільки вона може мімікрувати під будь-які типи інформаційних та віртуальних продуктів.

У зв'язку з цим нам необхідно внести

одне категоріальне уточнення, а саме: що слід мати на увазі, коли ми говоримо про інформаційний або комунікативний простір. Вочевидь, інформаційний простір формується й визначається засобами масової інформації, які несуть основне навантаження в інформаційній війні. Процес цей по суті є одностороннім – від транслятора до споживача. Він передбачає одностороннє вкладення певної порції інформації у свідомість людини. Комунікативний же простір передбачає наявність зворотного зв'язку, спілкування, діалогу, тому цей процес можна характеризувати як двосторонній. Комунікативний простір формується й утримується сильним власним медіа-продуктом, який стає своєрідним бар'єром, не впускає чужі ідеї, а тому зберігає власну ідентичність.

Комунікативний простір сьогодення значною мірою формується соцмережами, що визначає його сильні та слабкі сторони. Не випадково, з метою зменшення деструктивного впливу інформації антиукраїнської спрямованості проросійські соцмережі, зокрема „Однокласники”, „В контакті”, були заблоковані в Україні. У цьому ж контексті слід розглядати і російські телевізійні новини та політичні ток-шоу, кіно та телесеріали, а також інші варіанти чужої масової культури.

Сьогодні противник використовує й інші прийоми психологічного впливу. Так, на Донбасі проводяться реальні інформаційні операції, що ставлять за мету не тільки вплинути на світоглядні засади особистості, а й змінити ситуацію на свою користь. На мобільні телефони українських солдатів надходять SMS-повідомлення з боку супротивника, що містять неправдиві повідомлення про пересування військ, а це може викликати ту чи ту реакцію українського командування.

Практика доводить, що в умовах гібридної війни більше проблем може створювати не справжня дійсність, а віртуальна

реальність, яку російські куратори конфлікту спрямовують проти Збройних сил України та населення Донбасу. Фізична зброя успішно доповнюється інформаційною та віртуальною. Фактично йдеться про спроби керувати сприйняттям військовослужбовців та цивільного населення з метою активізації в їхній свідомості потрібних противнику ідей та автоматичного блокування інших.

Тому цьому виду гібридної війни можна протиставити тільки виробництво власного якісного інформаційного продукту, який здатний витримати конкуренцію з російськими засобами інформації.

Не претендуючи на опис необхідної сьогодні української медіа-продукції (це справа професійних журналістів), зупинимося на основних характеристиках медійного простору, які істотно впливають на формування світоглядних засад особистості.

Слід чітко розуміти, що в реальній інформаційно-пропагандистській війні, розгорнутій Росією проти України, задіяні всі три простори – фізичний (військові дії), інформаційний (головним чином телебачення), віртуальний (Інтернет, соцмережі). А особливістю їхнього використання, а також основною метою, на яку спрямовані всі зусилля, є особистість з її когнітивною, психологічною, емоційною сферами. І небезпека в тому, що це – особистість молодої людини, з цілком несформованим світоглядом, відсутністю життєвого досвіду, поверховими знаннями [14].

Інформаційні прийоми, які використовує противник, часто примітивні, розраховані на найбільш занедбані маргінальні групи нашої молоді. При цьому робиться акцент на асиметричній подачі матеріалу: „Україна – це хунта, ЛДНР – народна влада; ополченці – герої, українські солдати – карателі”. Звідси й однобічність інформаційного потоку: про Україну – тільки погане, про Росію й так звані республіки – тільки гарне.

Для людини освіченої, з високим рівнем культурного й інтелектуального розвитку

подібні сюжети не становлять небезпеки, бо в їхній основі лежить брехня та елементарна психологічна провокаційна схема: оскільки так говорять усі, значить, так воно і є. Але для частини молоді, позбавленої інших джерел інформації, цей канал стає визначальним при формуванні їхніх ціннісних орієнтацій.

Таким же примітивним, але для певної категорії молоді дуже дієвим, є прийом перенесення історичних фактів на реалії сьогодення. Особливо, якщо це стосується подій Другої світової війни. Увесь рух сепаратизму в Луганській і Донецькій областях проходив під кольорами так званої георгіївської стрічки, якою були обвішані всі ополченці та їхні поплічники. Для російських окупантів вона стала своєрідним критерієм „свій – чужий”. Отже, у свідомості молоді опосередковано впроваджувалася логічна схема: „георгіївська стрічка – вітчизняна війна – спадкоємець перемоги – борець з фашизмом – юний герой”. Її відсутність, а тим більше неприйняття, породжувало інший ланцюжок: „не патріот своєї батьківщини – носій західних цінностей – націоналіст – бандерівець – фашист”. Схема досить примітивна, але в цьому її дієвість – не треба думати, зіставляти історичні факти, шукати аргументи, отримувати нові знання. Одягнув стрічку – і ти вже свій, і навіть герой-переможець, спадкоємець славісних подвигів своїх предків. Для убогої, неосвіченої, малокультурної особистості – це прекрасний шлях раптом відчувати себе потрібним, затребуваним, залученим до важливої та значної події. А якщо за це ще платять гроші, яких він просто заробити не може (у так званих республіках просто немає роботи), то цей шлях стає ще більш привабливим. А далі вступають у силу закони соціальної психології – навішування ярликів (будь-то бандерівець, фашист тощо). Усе це породжує автоматичну негативну реакцію на все українське й Україну. Бо цей негатив зовсім недавно десятиліттями формувався радянською пропагандою.

Витонченішими й підлими прийомами, до яких широко вдається російська пропагандистська машина, є прийоми створення неіснуючих об'єктів, подій, фактів, явищ. У цьому випадку необхідно ввести в інформаційний простір певне явище, подію, які б володіли великим психоемоційним потенціалом. Вони повинні бути не тільки правдоподібними, але й зачіпати слухачів за найбільш вразливе, чутливе в їхніх світоглядних та духовних засадах. Прикладів таких у діяльності російської пропагандистської машини хоч відбавляй. Досить згадати історії з „розп'ятим хлопчиком” на Донбасі чи „згвалтованою дівчинкою” воїнами ЗСУ, які стали вже класичними. З цієї ж серії – розповіді „очевидців” про обстріл Збройними силами України міст Донбасу, розстріли мирного населення, тортури й наруги над полоненими російськими солдатами та ополченцями. І хоча вже давно всім цим брехливим фактам надана відповідна оцінка й доведена їхня відсутність у дійсності, усе ж таки свого часу вони відіграли негативну роль у формуванні іміджу української армії та країни загалом.

Небезпека такого пропагандистського прийому полягає в тому, що він не тільки створений маячними фантазіями інформаційних найманців та масово розтиражований, але й спрямований на жорстку інтерпретацію, яка виключає інше трактування. Час розставляє все на свої місця, але поки фальшивка знаходиться в інформаційному просторі, вона отруює розум та свідомість частини населення.

Досить поширеним є і прийом, спрямований на формування в населення невідконтрольних територій почуття „скривдженого патріотизму” (термін запропонований О. Омельченко). Жителям так званих республік нав'язується думка, що все, що відбувається негативного в їхньому житті, є результатом змови США, Євросоюзу проти Росії, а Україна використовується ними як інструмент реалізації такої політики. Саме тому треба згуртуватися та захищати свою

нову батьківщину: нам важко, але не з нашої вини; у нас не хунта, а народна влада; у нас безкоштовна освіта у ВНЗ; у нас немає олігархів та корупції тощо. Таке „промивання мізків” особливо небезпечно для юнацтва та молодших школярів, які не мають можливості порівнювати ситуацію сьогодення з життям в Україні до 2014 року.

Така пропаганда фактично спрямована на постійне включення негативного (якщо це Україна) або позитивного (якщо це ЛДНР) смислів у будь-яке фактичне повідомлення. Реально вона весь час працює не з фактами і подіями, а з їх інтерпретацією, а точніше реінтерпретацією, яка легко перетворює негативне явище на позитивне й навпаки. Будь-який факт їй цікавий тільки з погляду можливості формувати заданий стереотип.

Ще однією особливістю, що впливає на хід сучасної інформаційної війни, є те, що вона ведеться в атмосфері своєрідного інформаційного хаосу. Сьогодні людина знаходиться в стані перенасичення інформацією; вона фактично не захищена від різних інформаційних потоків, часто не в змозі в них орієнтуватися, а отже, обирати для себе необхідний ресурс. Це повною мірою використовують пропагандисти у своїх інтересах, оскільки це дозволяє висувати необхідні на цей момент версії.

Фіналом таких пропагандистських зусиль, а загалом і генеральним завданням інформаційної війни є створення в інформаційному хаосі такого собі „оазису” психологічного комфорту для окремої особистості. Людина в цьому випадку звільняється від болючого процесу самостійного пошуку істини, а задовольняється запропонованим їй сурогатним розумінням того, що відбувається. У цьому випадку психоемоційна комфортність забезпечується впевненістю в тому, що всі недоліки та проблеми сконцентровані в супротивника, а він та його референтне оточення належать до прогресивної соціальної групи.

На жаль, сьогодні Україна в інформа-

ційній війні знаходиться в обороні, а не в наступі. І допоки ми не контролюємо інформаційний простір на власній території, ми не можемо розраховувати на підтримку там власного населення. А це означає постійне підкріплення терористів з боку зомбованого населення.

Способом протидії негативному інформаційному впливу на свідомість та психіку особистості є інформаційно-психологічна протидія (складник інформаційно-психологічної боротьби), спрямована на власну аудиторію, яка одночасно є мішенню для спеціальної пропаганди (інформаційно-психологічних операцій) противника, з метою нейтралізації або зведення до мінімуму ефекту від ворожого інформаційно-психологічного впливу. Вона включає комплекс заходів, спрямованих на захист певної системи світоглядних орієнтирів, настанов, стереотипів, на основі яких ґрунтується високий морально-психологічний стан особистості та здатність Українського народу до опору агресору [9, с. 43–51].

Отже, наразі необхідна інша стратегія ведення інформаційної політики, заснована на розробці та реалізації змісту й технологій інформаційно-психологічної протидії агресору. І робити це потрібно не на інтуїтивній, а на об'єктивній основі із залученням фахівців різних сфер суспільно-політичного та наукового життя.

Таким чином, здійснюючи аналіз наукової літератури та подій, що відбуваються на сході України з 2014 року, нами було розкрито сутність та узагальнено прийоми інформаційної агресії Росії в контексті гібридної війни на Донбасі. Установлено, що гібридна війна – це війна з поєднанням принципово різних типів і способів ведення війни, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей. Інформаційна агресія є невід'ємним складником гібридної війни. Сутністю інформаційної агресії є ідентоцид, тобто знищення та доведення національної-державної-грома-

дянської ідентичності країни-суперника до такого стану, коли частина населення стає на бік зовнішнього агресора та оголошує ворогом іншу частину населення власної країни. Для досягнення цілей інформаційної війни агресор створює потрібний йому, викривлений інформаційний простір, у якому відбувається одностороннє вкладення певної інформації у свідомість людини засобами масової інформації. Протилежністю інформаційному простору є комунікативний простір, який передбачає наявність зворотного зв'язку, спілкування, діалогу та формується й підтримується сильним власним медіа-продуктом, що стає своєрідним бар'єром, не впускаючи чужі ідеї та зберігаючи власну ідентичність.

Основними прийомами, що використовує Росія, здійснюючи інформаційну агресію проти України, можна назвати: російські телевізійні новини, політичні ток-шоу, а також інші варіанти російської масової культури, що дискредитують Україну, українську владу, українську армію; неправдиві SMS-повідомлення про пересування військ, що вводять в оману українське командування; асиметрична подача матеріалу („Україна – хунта, ЛДНР – народна влада; ополченці – герої, українські солдати – карателі” тощо); перенесення історичних фактів на реалії сьогодення (особливо подій Другої світової війни: георгіївська стрічка – патріот-герой, її відсутність або неприйняття – націоналіст, бандерівець, фашист); створення неіснуючих об'єктів, подій, фактів, явищ („розп'ятий хлопчик”, „згвалтована дівчинка” тощо); формування в населення непідконтрольних територій почуття „скривдженого патріотизму” (погане життя – результат змови США, Євросоюзу, України проти Росії та ін.).

Способом протидії інформаційній агресії та негативному інформаційному впливу на свідомість і психіку особистості є інформаційно-психологічна протидія, спрямована на нейтралізацію або зведення до мінімуму

ефекту від ворожого інформаційно-психологічного впливу. Тому предметом подальшого дослідження буде обґрунтування та розробка змісту й технологій інформаційно-психологічної протидії агресору в умовах гібридної війни на сході України.

Література

1. **Воробйова І. В.** Інформаційно-психологічна зброя як самостійний засіб ведення інформаційно-психологічної війни / І. В. Воробйова // Системи озброєння і військова техніка. – 2010. – № 1(21). – С. 141–144.

2. Гібридна війна на Сході України в міждисциплінарному вимірі: витоки, реалії, перспективи реінтеграції : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. С. Курила, С. В. Савченка, О. Л. Караман. – Старобільськ : ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2017. – 383 с.

3. **Горбулін В.** „Гібридна війна” як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. Горбулін // Дзеркало тижня – Україна. – 2015. – № 2 (24 січня). – С. 3.

4. **Гринько К.** Інформаційно-психологічна агресія як різновид інформаційно-психологічного впливу. Аналіз форм і засобів здійснення у інфопросторі України та стратегії протидії [Електронний ресурс] / К. Гринько. – Режим доступу : <http://asyan.org/potra/>.

5. **Дубина А. М.** Інформаційно-психологічні війни і їх вплив на масову свідомість / А. М. Дубина. – К. : НТУУ „КПІ”, 2011. – 57 с.

6. **Курило В. С.** Актуальні проблеми шкільної освіти в умовах гібридної війни на Донбасі / В. С. Курило, О. Л. Караман // Рід. шк. : наук.-пед. журн. – 2017. – № 9 – 10 (вересень-жовтень). – С. 36–41.

7. **Лисенко В. В.** Проблеми інформаційної незалежності держави / В. В. Лисенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=59&c=1318>.

8. **Нарис** теорії і практики інформаційно-психологічних операцій : навч. посіб. / Дзюба М. Т., Жарков Я. М., Ольховой І. О., Онищук М. І. ; під заг. ред. В. В. Балабіна. – К. : ВІТІНТУУ „КПІ”, 2006. – 472 с.

9. **Методичні** матеріали з воєнно-ідеологічної підготовки особового складу збройних сил України на 2015 навчальний рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mil.univ.kiev.ua/files/67_1074163600.doc.

10. **Панченко В. М.** Інформаційні операції в асиметричній війні Росії проти України: підходи до моделювання / В. М. Панченко // Інформація і право. – 2014. – № 3(12). – С. 13 – 16.

11. **Петрик В.** Небезпеки особистості в інформаційному просторі / В. Петрик, Я. Жарков, М. Дзюба // Юрид. журн. – 2007. – № 2. – С. 4 – 46.

12. **Петрик В.** Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи [Електронний ресурс] / В. Петрик // Юрид. журн. – 2009. – № 5. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3222>.

13. **Савченко С. В.** Розвиток теорії соціалізації особистості в умовах гібридної війни / С. В. Савченко, О. Л. Караман // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2017. – № 1(306). – Ч. І. – С. 57 – 65.

14. **Савченко С. В.** Гібридна війна: сутність поняття та основні сучасні прояви / С. В. Савченко // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2017. – № 7(312). – Ч. І. – С. 103 – 112.

15. **Толубко В. Б.** Складові інформаційної боротьби / В. Б. Толубко, А. О. Рось // Наука і оборона. – 2002. – № 2. – С. 23 – 28.

16. **Третьякова В.** Психонасильство та психотерор як міжнародно-правові глобальні біоетичні проблеми: їх профілактика в сучасному суспільстві [Електронний ресурс] / В. Третьякова // Віче : журн. Верховної Ради України. – 2013. – № 4. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3530/>.

17. **Шевчук П.** Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти / П. Шевчук // Наук. вісн. „Демократичне самоврядування”. – 2014. – Вип. 13. – С. 1 – 11.

References

1. **Vorobiova, I. V.** (2012). Informatsiino-psykholohichna zbroia yak samostiinyi zasib vedennia informatsiino-psykholohichnoi viiny. *Systemy ozbroiennia i viiskova tekhnika*, 1(21), 141 – 144 [in Ukrainian].

2. **Kurylo, V. S.** (Ed.) (2017). *Hibrydna viina na Skhodi Ukrainy v mizhdystsyplynarnomu vymiri: vytyky, realii, perspektyvy reintehratsii* : zb. nauk. pr. Starobilsk: DZ „LNU imeni Tarasa Shevchenka” [in Ukrainian].

3. **Horbulin, V.** (2015). „Hibrydna viina” yak kliuchovi instrument rosiiskoi heostrategii revanshu. *Dzerkalo tyzhnia – Ukraina*, 2 (24 sichnia), 3 [in Ukrainian].

4. **Hrynko, K.** Informatsiino-psykholohichna ahresiia yak riznovyd informatsiino-psykholohichnoho vplyvu. Analiz form i zasobiv zdiisnennia u infoprostori Ukrainy ta strategii protydii. Retrieved from <http://asyan.org/potra/> [in Ukrainian].

5. **Dubyna, A. M.** (2011). Informatsiino-psykholohichni viiny i yikh vplyv na masovu svidomist. Kyiv: NTUU „KPI” [in Ukrainian].

6. **Kurylo, V. S., Karaman, O. L.** (2017) Aktualni problemy shkilnoi osvity v umovakh hibrydnoi viiny na Donbasi. *Rid. shk. : nauk.-ped. Zhurn*, 9-10 (veresen-zhovten), 36 – 41 [in Ukrainian].

7. **Lysenko, V. V.** Problemy informatsiino nezalezhnosti derzhavy. Retrieved from <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=59&c=1318> [in Ukrainian].

8. **Balabina, V. V.** (Ed.) (2006). *Narys teorii i praktyky informatsiino-psykholohichnykh operatsii*: navch. posib. Kyiv: VITINTUU „KPI” [in Ukrainian].

9. **Metodychni** materialy z voienno-ideolohichnoi pidhotovky osobovoho skladu zbroinykh syl Ukrainy na 2015 navchalnyi rik. Retrieved from mil.univ.kiev.ua/files/67_1074163600.doc [in Ukrainian].

10. **Panchenko, V. M.** (2014). Informatsiini operatsii v asymetrychnii viini Rosii proty Ukrainy: pidkhody do modeliuвання. Informatsiia i pravo, 3(12), 13–16 [in Ukrainian].

11. **Petryk, V., Zharkov, Ya, Dziuba, M.** (2007). Nebezpeky osobystosti v informatsiinomu prostori. Yuryd. Zhurn, 2, 4–46 [in Ukrainian].

12. **Petryk, V.** (2009). Sutnist informatsiinoi bezpeky derzhavy, suspilstva ta osoby. Yuryd. Zhurn, 5. Retrieved from <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=322> [in Ukrainian].

13. **Savchenko, S. V., Karaman O. L.** (2017). Rozvytok teorii sotsializatsii osobystosti v umovakh hibrydnoi viiny. Visn. Luhan. nats. un-tu imeni Tarasa Shevchenka: Pedagogichni nauky, 1(306), Ch. I, 57–65 [in Ukrainian].

14. **Savchenko, S. V.** (2017). Hibrydna viina: sutnist poniattia ta osnovni suchasni proiavy. Visn. Luhan. nats. un-tu imeni Tarasa Shevchenka : Pedagogichni nauky, 7(312), Ch. I, 103–112 [in Ukrainian].

15. **Tolubko, V. B., Ros A. O.** (2002) Skladovi informatsiinoi borotby. Nauka i oborona, 2, 23–28 [in Ukrainian].

16. **Tretiakova, V.** (2013). Psykhonasylystvo ta psykhoteror yak mizhnarodno-pravovi hlobalni bioetychni problemy: yikh profilaktyka v suchasnomu suspilstvi. Viche : zhurn. Verkhovnoi Rady Ukrainy, 4. Retrieved from <http://www.viche.info/journal/3530/> [in Ukrainian].

17. **Shevchuk, P.** (2014). Informatsiino-psykhologichna viina Rosii proty Ukrainy: yak yii protydiaty. Nauk. visn. „Demokratychnе samovriaduvannya”, 13, 1–11 [in Ukrainian].

Курило В. С., Савченко С. В. Інформаційна агресія в контексті гібридної війни на сході України

У статті на основі аналізу наукової літератури та подій на сході України розкрито сутність та узагальнено прийоми інформаційної агресії Росії в контексті гібридної війни на Донбасі.

Установлено, що гібридна війна – це війна з поєднанням принципово різних типів і способів ведення війни, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей. Інформаційна агресія є невід’ємним складником гібридної війни. Сутністю інформаційної агресії є ідентоцид, тобто знищення та доведення національної – державної – громадянської ідентичності країни-суперника до такого стану, коли частина населення стає на бік зовнішнього агресора та оголошує ворогом іншу частину населення власної країни.

Основними прийомами інформаційної агресії Росії проти України є: дискредитація України в ЗМІ, неправдиві SMS-повідомлення українським військовослужбовцям та населенню, асиметрична подача матеріалу, перенесення історичних фактів на реалії сьогодення, створення неіснуючих подій, фактів та явищ, формування в населення непідконтрольних територій почуття „скривдженого патріотизму” тощо.

Способом протидії інформаційній агресії та негативному інформаційному впливу на свідомість і психіку особистості є інформаційно-психологічна протидія, спрямована на нейтралізацію або зведення до мінімуму ефекту від ворожого інформаційно-психологічного впливу.

Ключові слова: гібридна війна, інформаційна агресія, прийоми інформаційної агресії, інформаційно-психологічна протидія.

Курило В. С., Савченко С. В. Информационная агрессия в контексте гибридной войны на востоке Украины

В статье на основе анализа научной литературы и событий на востоке Украины

раскрыта сущность и обобщены приемы информационной агрессии России в контексте гибридной войны в Донбассе.

Установлено, что гибридная война – это война с сочетанием принципиально различных типов и способов ведения войны, которые скоординировано применяются для достижения общих целей. Информационная агрессия является неотъемлемой частью гибридной войны. Сущностью информационной агрессии является идентоцид, то есть уничтожение и доведение национальной – государственной – гражданской идентичности страны-соперника до такого состояния, когда часть населения становится на сторону внешнего агрессора и объявляет врагом другую часть населения собственной страны.

Основными приемами информационной агрессии России против Украины являются: дискредитация Украины в СМИ, несправедливые SMS-сообщения украинским военнослужащим и населению, асимметричная подача материала, перенос исторических фактов в реалии сегодняшнего дня, создание несуществующих событий, фактов и явлений, формирование у населения неподконтрольных территорий чувства „обиженного патриотизма” и другие.

Способом противодействия информационной агрессии и негативному информационному воздействию на сознание и психику личности является информационно-психологическое противодействие, направленное на нейтрализацию или сведение к минимуму эффекта от враждебного информационно-психологического воздействия.

Ключевые слова: гибридная война, информационная агрессия, приемы информационной агрессии, информационно-психологическое противодействие.

**Kurylo V. S., Savchenko S. V.
Informational Aggression in the Context of
Hybrid Warfare in Eastern Ukraine**

The article deals with the substance and generalized methods of Russian informational

aggression in the context of hybrid warfare in the Donbas based on the analysis of scientific literature and events in Eastern Ukraine.

Hybrid Warfare is a war with a combination of fundamentally different types and modes of war that are coordinated for achieving common goals. Informational aggression is an essential part of hybrid warfare. The substance of informational aggression is the identocide, i.e. the destruction of the national-state-civilian identity of the conflicting country and bringing it into such circumstances in which a part of its population accepts the side of an external aggressor and annihilates the other part of the population of its own country.

The main methods of Russia's informational aggression against Ukraine are: discrediting Ukraine in the media, untrue SMS messages to Ukrainian servicemen and the population, asymmetric distribution of material, the transmission of historical facts to the present-day reality, the creation of untruthful events, facts and phenomena, arousing of a feeling of „offended patriotism” with the population of the uncontrolled territories etc.

The method of counteracting informational aggression and a negative informational influence on a person's state of mind is the informational and psychological counteraction aimed at neutralizing or minimizing the effect of the enemy's informational and psychological influence.

Keywords: hybrid warfare, informational aggression, methods of informational aggression, informational and psychological counteraction.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2017 р.

Прийнято до друку 21.11.2017 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.